

Sygn. akt I ACa 702/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Zofia Kawińska-Szwed
Sędziowie :	SA Joanna Skwara-Kałwa SA Anna Bohdziewicz (spr.)
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2012 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa B. B.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Aresztu Śledczego w K.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 23 maja 2012 r., sygn. akt II C 315/11

1) oddala apelację;

2) zasądza od powoda na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

3) przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Katowicach na rzecz radcy prawnego P. Z. wynagrodzenie w kwocie 147,60 (sto czterdzieści siedem 60/100) złotych w tym 27,60 (dwadzieścia siedem 60/100) złotych podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 702/12

UZASADNIENIE

Powód B. B. domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w K. kwoty 700.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia wyrokowania wraz z kosztami procesu. W uzasadnieniu swego roszczenia powód podał, że odbywał karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w K.. W czasie osadzenia w tej jednostce

penitencjarnej zostały, w ocenie powoda, naruszone jego dobra osobiste, w szczególności poprzez brak zapewnienia przez pozwanego właściwych warunków do odbywania kary, w tym przede wszystkim poprzez niezapewnienie odpowiedniej (przewidzianej przepisami prawa) powierzchni w celi oraz odpowiedniego wyposażenia celi. Powód zarzucił, że odbywał karę pozbawienia wolności w celach, w których powierzchnia celi przypadająca na jednego osadzonego wynosiła mniej niż 3m², a nadto w celi nie zapewniono odpowiedniej ilości sprzętu kwaterunkowego tj. stołów i stołków. Zdaniem powoda, otwory okienne w celi były zbyt małe i nie przepuszczały odpowiedniej ilości światła, przez co w celi panowały warunki nieodpowiednie do czytania. W związku z powyższym, powód w czasie odbywania kary pozbawienia wolności w pozwanej jednostce penitencjarnej czuł się traktowany przedmiotowo, a także poniżany, co negatywnie wpłynęło na jego stan psychiczny i fizyczny. Oprócz tego pozwany zarzucił, że administracja Aresztu Śledczego w K. uniemożliwiła mu dostęp do aktów prawnych takich jak: Kodeks karny oraz Kodeks karny wykonawczy, w brzmieniu na czerwiec 2010 r.. Ustanowiony w sprawie dla powoda pełnomocnik z urzędu w piśmie z dnia 30 września 2011 r. podtrzymał stanowisko wyrażone w pozwie w całości, doprecyzowując, że powód dochodzi zadośćuczynienia za doznaną krzywdę spowodowaną naruszeniem jego dóbr osobistych, za okres przebywania w Areszcie Śledczym w K. w następujących okresach:

- od 5 stycznia 2009 r. do 19 lutego 2009 r.,
- od 15 października 2009 r. do 14 grudnia 2009 r.
- od 6 stycznia 2010 r. do 15 czerwca 2010 r.
- od 14 października 2010 r. do 6 kwietnia 2011 r.
- od 5 maja 2011 r. do 8 lipca 2011 r.

W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa reprezentowany przez Areszt Śledczy w K. zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego.

Uzasadniając swoje stanowisko strona pozwana potwierdziła, że w okresach: od 8 października 2008 r. do 6 listopada 2008 r., od 5 stycznia 2009 r. do 19 lutego 2009 r., od 15 września 2009 r. do 14 grudnia 2009 r., od 6 stycznia 2010 r. do 15 czerwca 2010 r., od 14 października 2010 r. do 6 kwietnia 2011 r., od 5 maja 2011 r. do 8 lipca 2011 r. powód był osadzony w Areszcie Śledczym w K.. W czasie pobytu w tej jednostce penitencjarnej pozwany był osadzony zgodnie z kwalifikacją w celach mieszkalnych, gdzie miał zapewnione właściwe warunki socjalno-bytowe, opiekę medyczną, penitencjarną oraz psychologiczną. Posiadał również możliwość spędzania czasu poza celą w ramach dostępnych zajęć kulturalno-oświatowych. Pozwany przyznał też, że w niektórych okresach pobytu powoda w Areszcie Śledczym w K. nie zachowano normy powierzchniowej przypadającej na jednego osadzonego, przewidzianej w art. 110 k.k.w., a łączny okres odbywania kary pozbawienia wolności przez powoda w warunkach przeludnienia wynosił 75 dni. Natomiast przez cały pozostały okres osadzenia w pozwanej jednostce był osadzony w warunkach odpowiadających lub przekraczających minimalną normę powierzchni mieszkalnej. O fakcie umieszczenia osadzonych w warunkach przeludnienia każdorazowo był informowany Sąd penitencjarny. Ponadto strona pozwana podkreśliła, że sytuacja przeludnienia miała charakter całkowicie wyjątkowy, a działania administracji Aresztu Śledczego w K. znajdowały oparcie w obowiązujących wówczas przepisach. Zaznaczono, że wyposażenie cel, ilość środków czystości przypadających na osadzonego, czy zapewnienie innych warunków bytowych, pozostawało w zgodzie z obowiązującymi przepisami. Natomiast stoliki przeznaczone do spożywania posiłków w celi nie są częścią obowiązkowego sprzętu kwaterunkowego, lecz stanowią one fakultatywne wyposażenie cel. Ponadto twierdzenia powoda dotyczące konieczności spożywania posiłków w pozycji stojącej, z uwagi na niewystarczającą ilość stolików, nie znalazły potwierdzenia w faktach i zaferowanych środkach dowodowych. Za niezasadne zostały także uznane zarzuty niezapewnienia dostatecznego oświetlenia w celach oraz ograniczenia w dostępie do aktualnych tekstów aktów prawnych, ponieważ można było je wypożyczyć w bibliotece bądź zwrócić się do wychowawcy, który dysponuje dostępem do programu (...) o udostępnienie danego aktu prawnego. Na koniec strona pozwana zakwestionowała

wysokość żadanego zadośćuczynienia, podkreślając, że powinno ono mieć charakter kompensacyjny, w związku z czym jego wysokość nie powinna być nadmierna w stosunku do doznanej krzywdy. Żądane zadośćuczynienie w wysokości 700.000 złotych nie może być uznane za utrzymane w rozsądnych granicach.

Zaskarżonym wyrokiem z 23 maja 2012 r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo i nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu, a wydane rozstrzygnięcie następująco uzasadnił:

Powód, w okresie objętym żądaniem pozwu, był osadzony w Areszcie Śledczym w K. w następujących okresach:

- od 5 stycznia 2009 r. do 19 lutego 2009 r.,
- od 15 października 2009 r. do 14 grudnia 2009 r.
- od 6 stycznia 2010 r. do 15 czerwca 2010 r.
- od 14 października 2010 r. do 6 kwietnia 2011 r.
- od 5 maja 2011 r. do 8 lipca 2011 r.

Powód był w powyższych okresach umieszczany w następujących celach:

- w celi nr (...) od 5 stycznia 2009 r. do 6 lutego 2009 r., gdzie **nie** została przekroczona przewidziana w art. 110 k.k.w. norma 3 m² powierzchni na jednego osadzonego,
- w celi nr (...) od 7 lutego 2009 r. do 18 lutego 2009 r., gdzie została przekroczona przewidziana w art. 110 k.k.w. norma 3 m² powierzchni na jednego osadzonego przez 7 dni,
- w celi nr (...) od 15 października 2009 r. do 14 grudnia 2009 r., gdzie została przekroczona przewidziana w art. 110 k.k.w. norma 3 m² powierzchni na jednego osadzonego przez 39 dni,
- w celi nr (...) od 6 stycznia 2010 r. do 7 stycznia 2010 r., gdzie **nie** została przekroczona przewidziana w art. 110 k.k.w. norma 3 m² powierzchni na jednego osadzonego,
- w celi nr (...) od 8 stycznia 2010 r. do 15 czerwca 2010 r., gdzie została przekroczona przewidziana w art. 110 k.k.w. norma 3 m² powierzchni na jednego osadzonego przez 29 dni,
- w celi nr (...) od 5 maja 2011 r. do 8 lipca 2011 r., gdzie **nie** została przekroczona przewidziana w art. 110 k.k.w. norma 3 m² powierzchni na jednego osadzonego.

Łączny czas odbywania kary pozbawienia wolności przez powoda w Areszcie Śledczym w K. w warunkach naruszenia normy 3 m² powierzchni celi na jednego osadzonego wyniósł 75 dni. Przez 110 dni osadzenia w pozwanej jednostce powód przebywał w celach, w których nie było pełnego składu osobowego, wynikającego ze standardu 3 m² powierzchni celi przypadających na jednego osadzonego. O konieczności rozmieszczenia osadzonych w celach niespełniających standardu 3 m² na osadzonego, dyrektor Aresztu Śledczego w K. informował sędziego penitencjarnego. Dyrektor zwracał się także z wnioskami do sędziego penitencjarnego o wyrażenie zgody na umieszczenie powoda w celach niespełniających standardu 3 m² na jednego osadzonego.

W Areszcie Śledczym w K. cele wyposażone są zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 październik 2003r, w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Każdy osadzony ma do dyspozycji własne łóżko oraz taboret. Na dwóch osadzonych przypada: stół więzienny mały, oraz szafka więzienna mała. Na celę mieszkalną przypada: półka pod telewizor, półka na przybory toaletowe, lustro, jedna

miska na czterech osadzonych, wiadro na śmieci, ścierka do wycierania podłogi, szczotka klozetowa, szczotka zmiotka z szufelką.

Powierzchnia celi nr (...) pawilonu (...), w której przebywał powód, wynosi 16,1 m² i jest przeznaczona dla pięciu osadzonych. Do powierzchni nie wlicza się kącika sanitarnego.

Osadzeni mają zagwarantowaną intymność podczas korzystania z toalety. W każdej celi toalety są trwale oddzielone od reszty pomieszczenia i zamykane drzwiami. Kącik sanitarny ma niezależne oświetlenie. Powód miał możliwość kąpieli pod prysznicem jeden raz w tygodniu. Łaźnia posiada sprawną mechaniczną wentylację oraz 5 okien. W łaźni jest 18 kabin prysznicowych oddzielonych szklanymi pustakami. W każdej celi mieszkalnej jest umywalka z bieżącą ciepłą i zimną wodą przez całą dobę. W celach jest odpowiednie ogrzewanie oraz wentylacja grawitacyjna. W każdej celi znajduje się grzejnik centralnego ogrzewania i kratka pionu wentylacyjnego. Areszt podłączony jest do miejskiej sieci centralnego ogrzewania. Prowadzony jest stały monitoring parametrów czynnika grzewczego w węźle cieplnym. Corocznie dokonywane są przeglądy kominiarskie, podczas których kontrolowana jest skuteczność wentylacji pomieszczeń. W celach jest prawidłowe oświetlenie zarówno dzienne, jak i oświetlenie elektryczne. W każdej celi dwuosobowej są zamontowane dwie oprawy świetlne, natomiast w celach pięciosobowych są zamontowane cztery oprawy świetlne. Powód miał zapewnione odpowiednie środki do utrzymania higieny osobistej. Otrzymywał środki higieny i czystości określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Wymiana pościeli odbywała się jeden raz na dwa tygodnie, a wymiana bielizny, ręczników i ścierek jeden raz w tygodniu. W Areszcie Śledczym w K. dokonywane są profilaktycznie comiesięczne zabiegi dezynsekcji i deratyzacji przez wyspecjalizowaną firmę. Stan sanitarny jednostki jest przedmiotem corocznej kontroli pracowników Sanepidu, którzy nie wnieśli uwag, co do tych warunków. Posiłki spełniają normy wagowe i kaloryczne, a ich temperatura jest sprawdzana przed wydawaniem. Powód podczas całego pobytu żywiony był według normy dietetycznej lekkostrawnej.

W celi nie występuje zagrzybienie ścian. Stan techniczny urządzeń sanitarnych nie budzi zastrzeżeń. Powód podczas pobytu w Areszcie Śledczym, nigdy nie zgłosił się do kierownika działu kwatermistrzowskiego z uwagami dotyczącymi stanu pomieszczeń mieszkalnych. Ponadto cele mieszkalne są sukcesywnie odmalowywane. W 2009 r. wyremontowano 30 cel, a w 2010 r. 26 cel.

Na terenie Aresztu Śledczego w K. wszyscy osadzeni są traktowani z należytą godnością oraz poszanowaniem przysługujących im praw. Jednostka zapewnia wszystkim osadzonym możliwość korzystania z organizowanych różnych form zajęć i propozycji aktywności. Organizowane są m.in. tematyczne zajęcia psychoedukacyjne (z zakresu problematyki uzależnień), zajęcia rekreacyjne i świetlicowe, różne formy zajęć kulturalnych: koncerty, przedstawienia teatralne, spotkania poetyckie, kółka filmowe. Organizowane są również spotkania religijne. Istnieje również możliwość podjęcia pracy oraz ukończenia kursu zawodowego. Osadzeni mogą także korzystać z dostępnego księgozbioru biblioteki. W bibliotece aresztu znajdują się różne akty prawne, w tym kodeks karny wykonawczy oraz kodeks karny. Ponadto, jeżeli jakiegoś aktu prawnego brakuje, osadzony może poprosić wychowawcę, który posiada dostęp do programu prawniczego (...). Areszt prenumeruje prasę codzienną, którą udostępnia skazanym. Osadzeni mogą również samodzielnie zaprenumerować prasę. Zajęcia rekreacyjne odbywają się w okresie wiosennym i letnim na boisku do koszykówki. Na terenie jednostki działa radiowęzeł, nadający audycje własne oraz emitujący za pośrednictwem wewnętrznego nagłośnienia stacje radiowe. Skazani, oraz tymczasowo aresztowani mają możliwość częstego kontaktowania się z wychowawcami i psychologami zatrudnionymi w jednostce, a także w razie potrzeby z osobami duchownymi.

Cele są wizytowane przez dyrektora jednostki przynajmniej raz w miesiącu. Dyrektor oraz kierownicy działów przyjmują osadzonych na indywidualne rozmowy. Wówczas osadzeni mogą zgłaszać wnioski, skargi czy prośby oraz rozwiązywać pojawiające się problemy.

Powód został skierowany na badania psychologiczno-penitencjarne z uwagi na prezentowane zaburzenia zachowania. W Ośrodku (...) przebywał w okresie od 5 stycznia 2009 r. do 19 lutego 2009 r.. W okresie od 7 stycznia 2009 r. do 13 stycznia 2009 r. był poddany badaniom psychologiczno-penitencjarnym, przeprowadzonym przez st. psychologa por. P. S.. W dniu 14 stycznia 2009 r. komisja penitencjarna nadała mu grupę i podgrupę klasyfikacyjną (...) z uwagi na potrzebę skierowania go do oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Powód został skierowany do transportu, ale jego transport został w dniu 19 stycznia 2009 r. anulowany z uwagi na wprowadzenie nowego terminu czynności procesowych.

Podstawą skierowania powoda do oddziału terapeutycznego były zdiagnozowane zaburzenia osobowości i generowane na tym tle niepożądane i nieodpowiedzialne formy zachowania. Stopień podatności skazanego na oddziaływanie ogólnie penitencjarne określono wówczas jako niski, a proces demoralizacji zaawansowany. Prognoza penitencjarna była określona jako negatywna. Powód prezentował szereg niewłaściwych postaw, opisanych w orzeczeniu psychologiczno-penitencjarnym jako agresja werbalna i fizyczna (niszczenie mienia), instrumentalne samouszkodzenia (także próby szantażu autoagresją), próba ucieczki z konwoju policyjnego, wrogie nastawienie wobec funkcjonariuszy, wybuchy złości oraz aroganckie odnoszenie się do przełożonych. Jest osobą oporną wobec stosowanych oddziaływań i niejednokrotnie nie podporządkowywał się wymogom regulaminu i odpowiedniej dyscypliny. Deklarował swą przynależność do podkultury przestępczej. Z uwagi na próbę ucieczki był zaliczony do kategorii osób wymagających osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu lub zakładu. Powód podczas pobytu w Ośrodku (...) miał do dyspozycji wydzieloną świetlicę, korzystał również z zajęć na świetlicy ogólnej. Powód w czasie pobytu w Ośrodku (...) pozwany nie zgłaszał uwag, co do warunków bytowych czy składu osobowego celi.

Opisany stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o złożone do akt dokumenty, które nie były kwestionowane przez żadną ze stron postępowania oraz w oparciu o zeznania świadków P. K. i B. R. oraz częściowo - w zakresie w jakim znajdowały one potwierdzenie w dowodach z dokumentów oraz nie pozostawały w sprzeczności z zeznaniami B. R. i P. K. - Sąd oparł swe ustalenia na zeznaniach K. G., P. J..

Sąd odmówił wiary zeznaniom M. K., jak też samego powoda, ponieważ pozostawały one w sprzeczności zarówno z dokumentami jak i zeznaniami świadków B. R., P. K. oraz K. G. i P. J..

Przechodząc do rozważań prawnych, Sąd pierwszej instancji wskazał, iż roszczenie powoda, który domagał się zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych w związku z warunkami bytowymi w jednostce penitencjarnej, w której był osadzony, oparte jest o treść przepisów art. 23 i 24 k.c., w zw. z art. 448 k.c.. Wyjaśniono, że w razie naruszenia dobra osobistego, sąd na mocy art. 448 k.c. może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Przesłankami powyższej odpowiedzialności są: istnienie dobra osobistego, jego naruszenie oraz bezprawność działania sprawcy naruszenia. Ciężar udowodnienia dwóch pierwszych okoliczności obciąża powoda, natomiast trzecia przesłanka - bezprawność działania - objęta jest wzruszalnym domniemaniem prawnym, które pozwany może obalić, wykazując brak bezprawności swego działania.

Powód domagał się ochrony swojego dobra osobistego w postaci godności osobistej w związku z przebywaniem w warunkach bytowych stworzonych w podległej pozwanemu jednostce penitencjarnej, które w ocenie powoda nie spełniały podstawowych norm i nie zapewniały godziwych warunków odbywania kary.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy odniósł się do podnoszonego przez powoda zarzutu przebywania w przeludnionych celach. W okolicznościach sprawy bezsporne było, że powód przebywał okresowo w warunkach przeludnienia w celach, łącznie przez okres 75 dni. Przedmiotem rozważań Sądu Okręgowego było jednak, czy istniały jeszcze inne takie okoliczności, które łącznie z przeludnieniem mogłyby zostać ocenione jako przejaw traktowania prowadzącego do naruszenia godności powoda. Sam fakt nieprzestrzegania metrażu 3 m² nie jest, zdaniem Sądu pierwszej instancji, podstawą odpowiedzialności pozwanego za naruszenie dóbr osobistych powoda.

Odpowiedzialność taka zachodziłaby jedynie wówczas, gdyby w konkretnym wypadku skumulowały się jeszcze inne skutki przeludnienia w celach, takie jak złe warunki sanitarne, brak w celach odpowiednich sprzętów, niezapewnienie dostępu do pomocy medycznej, niehigieniczność, brak prywatności przy korzystaniu z urządzeń sanitarnych itp., które ostatecznie mogłyby prowadzić do naruszenia godności osobistej i być przejawem poniżającego traktowania. W tej kwestii Sąd Okręgowy podzielił pogląd wielokrotnie wyrażony przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, który wskazał, że cierpienie i upokorzenie muszą w każdym razie przekraczać nieunikniony element cierpienia wpisanego w pozbawienie wolności, aby stanowiły naruszenie art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 04.12.1950 r. (m. in. orzeczenia z dnia 19.04.2003 r. skarga nr 28524/95, z dnia 15.07.2002 r., skarga nr 47095/99, z dnia 29.04.2003 r. skarga nr 50390/99, z dnia 00.12.2007 r. skarga nr 25664/05).

Tymczasem według ustaleń Sądu pierwszej instancji, w Areszcie Śledczym w K. zapewniono powodowi wszystkie te standardy, które wynikają z treści art. 110 k.k.w. i rozporządzeń wykonawczych. Miał, zatem zapewnione właściwe warunki socjalno-bytowe, respektowane były jego uprawnienia w zakresie zapewnienia właściwych warunków higieny, warunków sanitarnych, norm żywieniowych. Respektowane były też prawa powoda do korzystania z tych form rekreacji czy aktywności, jakie przewidują przepisy dotyczące odbywania kary pozbawienia wolności. Powód nie skarżył się na naruszenia swoich praw ani administracji jednostek lub wychowawcy, ani sędziemu penitencjarnemu.

Dodatkowo dyrekcja Aresztu, zgodnie z wymogiem zawartym w art. 248 § 1 k.k.w. okresowo informowała o fakcie przeludnienia sędziego penitencjarnego. Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26.05.2008 r. sygn. akt SK 25/07 przepis art. 248 § 1 k.k.w. jest niezgodny z art. 40, 41 ust. 4 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przepis ten stracił moc z dniem 6 grudnia 2009 r.. Przepis ten stanowił odstępstwo od standardów wyznaczonych w art. 110 k.k.w., w którym zawarto wymogi dotyczące warunków bytowych w celach mieszkalnych: powierzchnia przypadająca na skazanego nie może wynosić mniej niż 3 m², cele muszą być wyposażone w odpowiedni sprzęt zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza oraz odpowiednią temperaturę i oświetlenie. W art. 248 k.k.w., w przypadkach szczególnie uzasadnionych i przy zastosowaniu szczególnego trybu, przewidziano możliwość odstąpienia od normy 3 m², ale tylko na czas określony i nie nadmiernie długi. Dyrekcja Aresztu informowała o fakcie odstąpienia od stosowania normy 3 m² sędziego penitencjarnego, odstąpienie to było związane ze stałym przeludnieniem tej jednostki penitencjarnej.

Obowiązkiem powoda zgodnie z art. 6 k.c. i 232 k.p.c. było udowodnienie okoliczności, faktów, które pozwalałyby na przypisanie odpowiedzialności pozwanemu. Zdaniem Sądu Okręgowego w przedmiotowej sprawie powód nie wykazał, że doszło do naruszenia przez pozwanego jego dóbr osobistych w związku z umieszczeniem go w przeludnionych celach i warunkach, w jakich był osadzony. Przesłanki oceny czy doszło do naruszenia, winny być poddane obiektywizacji, oznacza to, iż należy uwzględnić odczucia szerszego grona uczestników. Dokonując oceny naruszenia tego dobra, niezbędne jest jednak uwzględnienie w pewnym zakresie miary indywidualnej wrażliwości zainteresowanego. Tymczasem powód nie udowodnił naruszenia swoich dóbr osobistych przez pozwanego, nie wykazał, że do takiego naruszenia doszło. Nie udowodnił, że był traktowany w czasie pobytu w pozwanej jednostce w sposób nienależyty, a jego godność osobista została naruszona przez niezapewnienie mu właściwych, humanitarnych warunków bytowych.

Pozwany, zdaniem Sądu Okręgowego, wykazał natomiast, że powodowi zapewniono humanitarne warunki pobytu w jego jednostce. Nie były one uciążliwe bardziej aniżeli wynika to z samej istoty wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania. Sąd Okręgowy zważył, iż powinnością administracji danej jednostki jest przyjmowanie wszystkich osób kierowanych tam przez uprawnione organy, nawet w sytuacji permanentnego przeludnienia. Działaniom pozwanego, zatem nie można postawić zarzutu bezprawności w związku z przyjmowaniem skazanych i tymczasowo aresztowanych, nie ponosi on bowiem odpowiedzialności za przeludnienie, nie ma również możliwości odmowy z tego powodu przyjęcia do zakładu lub aresztu.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, zgromadzony materiał dowodowy wskazuje niewątpliwie, że w przypadku powoda nie doszło w Areszcie Śledczym w K. do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż to wynika z zadań

ochronnych i celu zastosowania środka w postaci tymczasowego aresztowania i kary pozbawienia wolności. Państwo, realizując swoje zadania represyjne, nie może powodować większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż jest to konieczne dla zastosowania represji. Zwrócił na to uwagę w swoich orzeczeniach Trybunał Praw Człowieka przy okazji dokonywania wykładni art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka. Wskazał, że cierpienie i upokorzenie muszą w każdym razie przekraczać nieunikniony element cierpienia wpisanego w pozbawienie wolności, aby stanowiły naruszenie tego przepisu (por. wyrok SN z dnia 02.10.2007 r. II CSK 269/07 wraz z uzasadnieniem). Uciążliwości związane z izolacją w przypadku powoda nie przekraczały nieuniknionego elementu cierpienia wpisanego w sam fakt pozbawienia wolności. Zwrócono też uwagę, iż faktem powszechnie znanym jest, że istnieją ciągle braki środków finansowych na dokonywanie modernizacji więziennictwa. Powszechnie wiadomo również to, że braki te wpływają ze stanu finansów Państwa.

Warunki, w których odbywał karę powód były najlepszymi, jakie na obecnym etapie możliwości finansowych Państwa można osadzonym zapewnić. W takich warunkach przebywają także inni więźniowie, a pozwany nie traktował powoda gorzej aniżeli innych więźniów.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy uznał, iż pozwany wykazał, że wszystkie ogólne zarzuty powoda wskazane w pozwie są niezasadne i w przypadku powoda nie nastąpiło skumulowanie negatywnych skutków przeludnienia prowadzące do naruszenia jego dobra osobistego w postaci godności. Wobec poczynionych ustaleń oraz ich oceny Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c.. W ocenie Sądu Okręgowego, w rozpoznawanej sprawie zachodził szczególnie uzasadniony przypadek, gdyż powód od kilku lat przebywa w różnych jednostkach penitencjarnych odbywając karę pozbawienia wolności, nie uzyskuje jakiegokolwiek dochodu, nie ma również jakichkolwiek oszczędności. Z tych przyczyn niezasadnym było zasądzenie od niego kosztów postępowania.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego został zaskarżony przez powoda w części oddalającej jego powództwo. Apelujący zarzucił:

I. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów (art. 233 k.p.c.) poprzez przyjęcie i ustalenie poniższego stanu faktycznego:

- 1) powód w warunkach przeludnienia nie doznał naruszenia dobra osobistego w postaci godności;
- 2) powód przebywał w warunkach, które spełniały podstawowe normy i zapewniały godziwe warunki odbywania kary;
- 3) powód nie był w czasie pobytu traktowany w sposób nienależyty;
- 4) warunki bytowe powoda w celi nie wpływały negatywnie na jego stan zdrowia i poczucie godności, w tym biorąc pod uwagę indywidualną wrażliwość powoda
- 5) powód nie składał skarg, co do warunków dotyczących celi.

II. naruszenie przepisów prawa procesowego:

- 1) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego materiału dowodowego, opisanych w pkt. I;
- 2) art. 217 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 258 k.p.c., 278 k.p.c. oraz art. 292 k.p.c. poprzez nieprzeprowadzenie dowodów zawnioskowanych przez powoda dotyczących przesłuchania świadków, odmówienie wydania opinii przez biegłych sądowych lekarzy na okoliczność wpływu pobytu powoda w przeludnionej celi na fakt pogorszenia się jego stanu zdrowia oraz biegłego sądowego z zakresu budownictwa, co do warunków mieszkaniowych w celi (ze względu na parametry dotyczące cyrkulacji powietrza, oświetlenia i innych) oraz przeprowadzenia oględzin celi, w której przebywał powód w celu zweryfikowania jej stanu i zapewnionych powodowi warunków bytowych;

3) art. 328 k.p.c. poprzez brak w uzasadnieniu wyroku przyczyn, dla których odmówiono wiarygodności dowodom wnioskowanym przez powoda, a także nie dopuszczono do ich przeprowadzenia oraz dlatego dowody wnioskowane przez powoda zostały ocenione jedynie na korzyść pozwanej, z pominięciem okoliczności niekorzystnych dla pozwanego i potwierdzających stanowisko powoda;

III. naruszenie prawa materialnego, a to art. 23 i 24 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i nieprawidłowe zastosowanie, a w efekcie przyjęcie, iż:

- warunki w pozwanej placówce nie naruszały godności powoda i były humanitarne, a sam fakt przeludnienia oraz występowania określonych uciążliwości (grzyb, przekroczenie normy metrażowej, słaba cyrkulacja powietrza, warunki spożywania posiłków, ograniczona ilość szafek w celi, sprawowana opieka lekarska itd.) nie są w rozumieniu ww. przepisów warunkami godzącymi w godność człowieka
- dla oceny, czy godność człowieka została naruszona nie mają znaczenia indywidualne cechy człowieka pokrzywdzonego tj. jego stan zdrowia, jego życiowe doświadczenia (negatywne doświadczenia z pedofilami)
- wobec braku naruszenia dobra osobistego w postaci godności nie istnieją podstawy do wypłaty zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na skutek istniejących warunków w pozwanej placówce, w tym w celi, w której przebywał powód.

W związku z podniesionymi zarzutami apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w zaskarżonej części ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutów naruszenia prawa procesowego, ponieważ ewentualne uchybienia w tym zakresie mogą przełożyć się na prawidłowość ustaleń faktycznych będących podstawą rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu. Dopiero prawidłowo ustalony stan faktyczny stanowi punkt wyjścia do oceny, czy w sprawie nie doszło do naruszenia norm prawa materialnego.

Wbrew zarzutom zawartym w apelacji, Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowych ustaleń w sprawie, które znajdują oparcie w materiale dowodowym zgromadzonym w toku postępowania i zasługują na podzielenie. Nietrafny jest zarzut przekroczenia przez Sąd pierwszej instancji granic swobodnej oceny dowodów oraz poczynienie ustaleń sprzecznych z zebrany materiał. Ocena dowodów odpowiada bowiem kryteriom wskazanym w art. 233 § 1 k.p.c.. W części stan faktyczny odnoszący się do okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy nie był między stronami sporny. Przede wszystkim pozwany nie kwestionował okoliczności, że powód przez pewien, określony czas przebywał w celi w warunkach, w których nie była dochowana norma metrażowa na jedną osobę osadzoną. Pozwany wykazywał jednak, iż pomimo czasowego przeludnienia, powodowi zapewniono właściwe warunki socjalno-bytowe, respektowane były jego uprawnienia w zakresie zapewnienia właściwych warunków higieny, warunków sanitarnych, norm żywieniowych. Respektowane były też prawa powoda do korzystania z tych form rekreacji czy aktywności, jakie przewidują przepisy dotyczące odbywania kary pozbawienia wolności. Sąd pierwszej instancji poczynił w tym zakresie szczegółowe ustalenia, które zasługują na podzielenie, a zatem zbędne jest ich powielanie. Przeprowadzone dowody dostarczyły wystarczającego materiału do poczynienia ustaleń faktycznych w sprawie, dlatego część wniosków dowodowych powoda została oddalonych zgodnie z art. 217 § 2 k.p.c.. Powód wywodził swoje roszczenie z niewłaściwych, jego zdaniem, warunków odbywania kary, koncentrując się przede wszystkim na przeludnieniu w celi i jego konsekwencjach. Nie wskazywał natomiast w pozwie i kolejnym piśmie precyzującym podstawę jego żądań, iż doszło do pogorszenia jego stanu zdrowia i na czym owo pogorszenie polegało. W tym stanie rzeczy przeprowadzenie dowodu z opinii biegłych nie może służyć poszukiwaniu ewentualnie dalszych podstaw roszczeń, ponieważ dowód z opinii biegłego ma na celu dostarczeniu wiedzy specjalnej, jeżeli zachodzi wymagający tego wypadek (art. 278 § 1 k.p.c.). Z kolei dowód z opinii biegłego z zakresu budownictwa na okoliczność wskazywaną

przez powoda nie był przydatny dla ustalenia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Podobnie oględziny celi nr (...) były bezprzedmiotowe, skoro z zeznań samego powoda wynika, iż cela ta została wyremontowana, zatem nietrafny jest zarzut naruszenia art. 292 k.p.c.. Za chybiony należy także uznać zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., ponieważ uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie jest dotknięte wadą wskazaną w apelacji, gdyż Sąd pierwszej instancji wskazał przyczyny, dla których niektórym dowodom odmówił dania wiary. Z przytoczonych wyżej przyczyn nie było też uzasadnionych podstaw do uzupełniania materiału poprzez przeprowadzenie dowodów zawnioskowanych w apelacji, dlatego wnioski te zostały oddalone.

Na wstępie rozważań odnoszących się do oceny prawnej dochodzonego roszczenia należy wskazać, że Sąd Apelacyjny podziela stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z dnia 2 października 2007 r. sygn. akt II CSK 269/07 (poz. LEX nr 315849), iż stosownie do art. 30 Konstytucji RP przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Obowiązek ten powinien być realizowany przez władze publiczne przede wszystkim tam, gdzie Państwo działa w ramach imperium, realizując swe zadania represyjne, których wykonanie nie może prowadzić do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż to wynika z zadań ochronnych i celu zastosowanego środka. Ponadto należy zwrócić uwagę na stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 lutego 2007 r. sygn. akt. V CSK 431/06 (OSNC 2008/1/13), iż ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych spoczywa na pozwanym (art. 6 k.c. w zw. z art. 24 k.c.).

W niniejszej sprawie pozwany przyznał, że powód czasowo (tj. przez 75 dni) przebywał w celach, w których z uwagi na przeludnienie występujące w palcówce nie była zachowana norma powierzchni 3m² na jedną osobę. Przebywanie w celi o powierzchni mniejszej niż minimum wyznaczone ustawowo może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia dóbr osobistych osadzonego. Nie oznacza to jednak, że zawsze, bezwzględnie i automatycznie należy kwalifikować je jako naruszenie tych dóbr, bo uwzględnione być mogą w konkretnej sprawie także inne istotne okoliczności faktyczne, jak chociażby czas przebywania w tych niewłaściwych warunkach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2011 r., sygn. II CSK 721/10, LEX nr 1102655). Nie może ulegać wątpliwości, że ustalenie minimalnej normy powierzchni celi mieszkalnej przypadającej na jedną osobę osadzoną ma głęboki sens. W oczywisty bowiem sposób, przebywanie zbyt wielu osób na zbyt małej powierzchni prowadzi do sytuacji konfliktowych, rodzi dodatkowy stres. Z drugiej jednak strony odbywanie kary pozbawienia wolności wiąże się z określonymi dolegliwościami, z którymi osoba wchodząca w konflikt z prawem winna się liczyć. Jak trafnie wskazał Sąd pierwszej instancji powód nie wykazał, aby doszło do naruszenia jego dóbr osobistych, a z kolei pozwany wykazał, że wszystkie zarzuty powoda wskazane w pozwie są niezasadne i w przypadku powoda nie nastąpiło skumulowanie negatywnych skutków przeludnienia prowadzące do naruszenia jego dobra osobistego w postaci godności. Twierdzenia powoda pozostawały w sprzeczności przede wszystkim z ustaleniami dokonanyymi w oparciu o dowody (głównie z dokumentów) przedstawione przez pozwanego. Podkreślenia wymaga, że powód w warunkach przeludnienia przebywał w pozwanej jednostce penitencjarnej przez okres łącznie 75 dni, przy czym okresy, w jakich nie była dochowana norma metrażowa przeplatały się z okresami, kiedy norma była dochowana. Zdarzało się także, iż w przebywało mniej osób niż wynikałoby to z normy metrażowej. Wskazana okoliczność z pewnością łagodziła uciążliwości przebywania przez pewien okres w warunkach przeludnienia. Powód podkreślał, iż dla niego uciążliwe było przebywanie w jednej celi ze zbyt wieloma osobami, co miało wynikać z jego stanu psychicznego. Ustawodawca wprowadził jedynie minimalną normę powierzchni celi, jaka powinna przypadać na jedną osobę w niej przebywającą, natomiast nie wprowadził ograniczenia, co do tego ilu osobowe maksymalnie mogą być cele. Wobec tego nie sposób uznać, że umieszczenie powoda w celi wieloosobowej, pomimo jego preferencji do przebywania w mniejszych celach, stanowiło przejaw jego nieludzkiego traktowania i naruszało jego godność. Powód miał też zastrzeżenia do stanu technicznego celi nr (...), w której miało występować zagrzybienie. Strona pozwana podejmowała jednak działania zmierzające do poprawienia standardu cel, sukcesywnie je remontując. Wskazywana przez powoda cela nr (...) także została wyremontowana. Odnośnie do zarzutu umieszczenia powoda w jednej celi z osobą, z którą nie chciał przebywać (z uwagi na stawiany jej zarzut), to należy wskazać, iż sam powód zeznał, że po jego interwencji osoba ta została przeniesiona do innej celi. Nie można też uznać za uzasadnione zarzutów powoda dotyczących niewłaściwej opieki lekarskiej, jeżeli się zważy na obszerność dokumentacji lekarskiej powoda (książeczki zdrowia dołączone do akt).

Ponadto po części udzielenie powodowi pomocy medycznej było konsekwencją jego własnych działań (autoagresja, dokonywanie połyków).

Podkreślenia wymaga, że przesłanką udzielenia ochrony i zasądzenia zadośćuczynienia jest naruszenie dóbr osobistych osoby domagającej się takiego świadczenia. Mając na uwadze wynik przeprowadzonego przez Sąd Okręgowy postępowania dowodowego oraz uwzględniając całokształt okoliczności sprawy brak było podstaw do zasądzenia na rzecz powoda jakiegokolwiek kwoty zadośćuczynienia w związku z warunkami odbywania kary. Pozwany dążył bowiem do stworzenia skazanym odpowiednich warunków odbywania kary. Pomieszczenia cel były wyremontowane, a kąpielownia została wydzielona z celi w sposób trwały. W celach jest bieżąca zimna i ciepła woda przez całą dobę. Zarówno temperatura, jak również oświetlenie cel są odpowiednie. Ilość sprzętów stanowiących wyposażenie cel jest adekwatne do liczby osób przebywających w celi. Sam powód stwierdził, że dla niego największą uciążliwość stanowi przeludnienie. Jednakże fakt przeludnienia nie stanowi w oparciu o obowiązujące przepisy przesłanki uzasadniającej odmowę przyjęcia kolejnych osób tymczasowo aresztowanych, czy też skierowanych do odbywania kary pozbawienia wolności. Ponadto nie może stanowić samoistnej przesłanki świadczącej o naruszeniu dóbr osobistych, w oderwaniu od pozostałych warunków panujących w danej placówce penitencjarnej. Dodatkowo należy też zwrócić uwagę, iż stworzono powodowi możliwość spędzania czasu także poza celą (korzystania ze spacerów, zajęć kulturalno-oświatowych, czy praktyk religijnych), a osoby osadzone były rozmieszczane w taki sposób, aby okresy przebywania w przeludnionej celi przeplatały się z okresami, kiedy norma powierzchni była dochowana. Działanie to zmierzało do zmniejszenia uciążliwości wynikających z przeludnienia, ponieważ nie było ono permanentne.

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, że Sąd pierwszej instancji nie dopuścił się ani zarzucanego mu naruszenia prawa procesowego, ani materialnego, a wydany wyrok stanowi wynik prawidłowo ustalonego stanu faktycznego i właściwie zastosowanych norm prawa materialnego. Wobec powyższych ustaleń i rozważań apelację powoda, jako niezasadną, należało oddalić w oparciu o przepis art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego postanowiono w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zgodnie z wyrażoną w tym przepisie zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania. O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu orzeczono zgodnie z § 15 pkt. 1 i § 12 ust. 1 pkt. 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 25 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349; zm.: Dz. U. z 2003 r. Nr 97, poz. 888, Nr 212, poz. 2074; z 2005 r. Nr 41, poz. 393, Nr 219, poz. 1873; z 2012 r. poz. 149).